



VISSERIJRAPPORT 2024

**VIRA
'24**

**VISSERIJRAPPORT
2024**

Deze publicatie werd door het Agentschap Landbouw en Zeevisserij met de grootste zorg en nauwkeurigheid opgesteld. Er wordt evenwel geen garantie gegeven omtrent de juistheid of de volledigheid van de informatie in deze publicatie. De gebruiker van deze publicatie ziet af van elke klacht tegen het Agentschap Landbouw en Zeevisserij of zijn ambtenaren, van welke aard ook, met betrekking tot het gebruik van de via deze publicatie beschikbaar gestelde informatie.

In geen geval zal het Agentschap Landbouw en Zeevisserij of zijn ambtenaren aansprakelijk gesteld kunnen worden voor eventuele nadelige gevolgen die voortvloeien uit het gebruik van de via deze publicatie beschikbaar gestelde informatie.

COLOFON

REDACTIE

Agentschap Landbouw en Zeevisserij

VORMGEVING

Agentschap Landbouw en Zeevisserij

DRUK

Vlaamse overheid

DEPOTNUMMER

D/2023/3241/432

VERANTWOORDELIJKE UITGEVER

Patricia De Clercq

Administrateur-generaal

Agentschap Landbouw en Zeevisserij

ADMINISTRATIE

Agentschap Landbouw en Zeevisserij

www.vlaanderen.be/visserij

T (+32) (0) 2 214 48 48

@ info@lvlaanderen.be

© Vlaamse overheid, Agentschap Landbouw en Zeevisserij

Alle rechten voorbehouden. Overname van gedeelten van de tekst in publicaties met een educatief of wetenschappelijk doel is toegestaan mits bronvermelding.

Agentschap Landbouw en Zeevisserij (2024) Visserijrapport 2024 (VIRA), Brussel.

Het rapport en de achterliggende data zijn beschikbaar op www.vlaanderen.be/visserijcijfers.

BEELDMATERIAAL

Coverfoto:

Pier Nieuwpoort

© Agentschap Landbouw en Zeevisserij

Foto p 2-3:

Een schip vaart de haven uit.

© Agentschap Landbouw en Zeevisserij

Foto p 16-17:

Lachende garnaalvissers sorteren de vangst.

© VLAM

Foto p 26-27:

Gevulde paprika met quinoa, tomaten, komkommer en geitenkaas met een moot van schelvis.

© VLAM

Foto p 34-35:

Verse garnalen worden gekookt.

© VLAM

VOORWOORD

Onze visserij- en aquacultuursector kenmerkt zich door innovatie. De uitdagingen zijn groot. Wetenschappers en vissers werken samen om de beste technieken te ontwikkelen en onze bedrijven in de sector zo efficiënt en duurzaam mogelijk te laten werken.

Reders investeren in het verhogen van de veiligheid en het verbeteren van arbeidsomstandigheden aan boord. Ook worden steeds meer technieken toegepast die ertoe leiden dat het brandstofverbruik vermindert. Onze onderzoeksinstellingen staan internationaal bekend voor degelijk onderzoek en ontwikkeling in de aquacultuur.

In dit Visserijrapport 2024 leest u meer over het Europese en Vlaamse (beleids-)kader en over hoe de woelige wateren van de voorbije jaren de sector hebben beïnvloed. Het Gemeenschappelijk Visserijbeleid (GVB) wordt op Europees niveau beheerd en gefinancierd uit de gemeenschappelijke EU-begroting. Ook eigen regionale accenten komen aan bod.

We staan even stil bij de rol van visserij- en aquacultuurproducten in onze huidige voeding. We kijken ook vooruit en illustreren de innovatie en vernieuwing in de sector. Het zijn dan ook kernwoorden in het Vlaamse beleid rond visserij en aquacultuur.

In de eerste helft van 2024 is België voorzitter van de Raad van de Europese Unie. Dit betekent dat ons land de Europese agenda leidt en de samenwerking tussen de lidstaten en de EU-instellingen bevordert om zo voor visserij en aquacultuur vooruitgang te boeken op verschillende gebieden, zoals energie-efficiëntie, innovatie en de strategie ten aanzien van niet-Europese landen zoals het Verenigd Koninkrijk.

Ook voor visserij vinden er verschillende topbijeenkomsten en conferenties plaats.

Naast de formele Raden waar de Europese visserijministers samenkomen, organiseren we voor hen ook een Informele Raad Visserij en een bijeenkomst voor de topambtenaren. Visserij en aquacultuur komen ook als duurzame voedselbron aan bod tijdens de Open Food-conferentie.

Aan dit VIRA schreven heel wat medewerkers van het Agentschap Landbouw en Zeevisserij, VLAM en ILVO mee. Ik dank iedereen die heeft bijgedragen en wens u een aangename lectuur toe.

Hilde Crevits

Viceminister-president van de Vlaamse Regering

Vlaams minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, bevoegd voor Zeevisserij

Januari 2024

INHOUD

SITUERING	1
EUROPEES BELEID	5
Wereldwijde en Europese productie en consumptie van aquatische voeding.....	5
Het gemeenschappelijk visserijbeleid.....	6
Opeenvolging van crisissen.....	7
HET BELEIDSPAKKET VISSERIJ VAN 2023	8
De Belgische visserij- en aquacultuursector in beeld.....	8
Taak- en bevoegdheidsverdeling in België.....	10
Uitdagingen voor de Vlaamse visserij- en aquacultuursector.....	11
Unieke partnerschappen	12
Publieke promotiecampagnes & Visserij verduurzaamt.....	13
Financiële steunmechanismen in Vlaanderen.....	14
VAN GREEN DEAL TOT VLAAMSE VOEDSELSTRATEGIE	19
VISCONSUMPTIE EN DE KEUZE VAN DE VLAAMSE CONSUMENT	21
Corona en inflatie stuwen de voedings- en huishoudbestedingen de hoogte in.....	21
Hoge visprijzen drukken op de visaankopen voor thuisverbruik.....	22
Vlaming blijft een vleeseter.....	22
Verschuiving thuisverbruik vis naar buitenshuisverbruik.....	22
Vlaming grote mosseleter.....	23
Kabeljauw en zalm nemen ruim de helft van de visverkoop voor hun rekening.....	24
DIS 1 marktleider op de totale vismarkt in België.....	24
Visspecialist belangrijk voor Noordzeevis in Vlaanderen.....	24
INNOVATIE: PUZZELSTUKKEN VOOR DE TOEKOMST VALLEN STILAAAN INEEN	29
Samen kennis opbouwen en delen werkt.....	29
Enkele voorbeelden.....	29
Ecosysteembenadering van het visserijbeheer.....	31
KERNCIJFERS	37
Activiteit van de vissersvloot (versie 24/10/2023).....	37
Aanvoer van vis.....	39

SITUERING

Het Visserijrapport (VIRA) is aan zijn vijfde editie toe als apart boek. Hier vindt u een beknopte synthese over de Vlaamse visserij- en aquacultuursector. Deze wordt gekaderd in het bredere Europese plaatje. Het belang van de sector voor de voedselconsumptie én enkele innovaties in de sector krijgen extra aandacht.

Slechts een beperkt aantal cijfers, figuren en tabellen werd hier opgenomen. Voor meer verwijzen we naar onze website www.vlaanderen.be/visserijcijfers, waar u altijd de meest actuele cijfers en beschrijvingen vindt.

EEN VEELVOUD AAN BRONNEN

Het Visserijrapport is het resultaat van de verwerking en analyse van beschikbaar, al dan niet gepubliceerd cijfermateriaal. Er werd geen apart bronnenoverzicht opgemaakt. De bron werd ofwel in de tekst vermeld, of is terug te vinden op www.vlaanderen.be/visserijcijfers of <https://lv.vlaanderen.be/visserij>. Voor de cijfers geldt dat de eindversie van het rapport is opgemaakt in november 2023. Dat zorgt ervoor dat 2022 het meest recente, volledige jaar is dat gebruikt kan worden. Check zeker de cijferwebsite voor de laatste stand van zaken.

EEN PRODUCT VAN SAMENWERKING

Het Agentschap Landbouw en Zeevisserij geeft het Visserijrapport uit. Bijdragen werden geschreven, voorbereid of geredigeerd door:

- Agentschap Landbouw en Zeevisserij: Jonathan Platteau, Tom Van Bogaert, Karel Vanhulle, Ludovic Devos, Dirk Van Guyze en Peter Blancaert;
- Instituut voor Landbouw-, Visserij- en Voedingsonderzoek (ILVO): Hans Polet, Els Vanderperren, Daan Delbare, Sarah Maes, Bavo Dewitte en Greet Riebbels;
- Vlaams Centrum voor Agro- en Visserijmarketing (VLAM): Luc Van Bellingen en Marina Sablon.

De lay-out en eindredactie werd verzorgd door de dienst communicatie (Seppe Bernar en Els Feytens, Nele Vanslembrouck).





EUROPEES BELEID

WERELDWIJDE EN EUROPESE PRODUCTIE EN CONSUMPTIE VAN AQUATISCHE VOEDING

Om de context van het Vlaams, en bij uitbreiding Europees, visserijbeleid te kunnen begrijpen, hebben we het kader van de wereldwijde visserij en aquacultuur, nodig. Op basis van de ramingen van de Voedsel- en Landbouworganisatie van de Verenigde Naties (FAO, 2022) bedraagt de wereldwijde productie van aquatische dieren ongeveer 178 miljoen ton in 2022 – dat is een lichte daling ten opzichte van het record van 179 miljoen ton uit 2018. 90 miljoen ton (51%) daarvan komt uit de wildvangst. Aquacultuur draagt bij voor de resterende 49% (88 miljoen ton). 63% van de totale productie komt uit de mariene wateren. 89% (157 miljoen ton) van het totale volume aan aquatische dieren werd gebruikt voor humane consumptie, het overige volume ging grotendeels richting vismeel en visolie. Vermeldenswaardig is bovendien nog de wereldwijde productie van 36 miljoen ton algen (in nat gewicht) in 2020, waarvan 97% afkomstig is uit de (vooral mariene) aquacultuur.

Wat de consumptie van aquatische voeding betreft is deze per capita tussen 1961 en 2019 gegroeid met ongeveer 1,4% per jaar, van 9,0 kg per capita naar 20,5 kg per capita. De globale consumptie groeide in een gemiddeld jaarlijks tempo dat bijna twee keer zo hoog is als de jaarlijkse wereldwijde populatietoename. De toename in bevoorrading, veranderende consumentenvoorkeuren, technologische vooruitgang en inkomensgroei lagen aan de basis van deze consumptiestijgingen per capita.

Op EU-niveau bedroeg de totale aquatische productie uit de visserij en aquacultuur in 2020 bijna 5 miljoen ton, wat bijna 3% van het wereldwijde volume is (EUMOFA, 2022). Daarmee is de EU op wereldschaal de zevende grootste producent. De consumptie op EU-niveau bedroeg daarentegen 10,41 miljoen ton in 2020, wat overeenkomt met 23 kg per capita. De interne vraag naar aquatische voeding wordt in de EU voornamelijk ingevuld door import, die ongeveer 70% van de totale beschikbare hoeveelheid dekt. Daartegenover staat dat 20% van de in de EU beschikbare hoeveelheid geëxporteerd wordt. (EUMOFA, 2023)

HET GEMEENSCHAPPELIJK VISSERIJBELEID

Om een economisch, sociaal en ecologisch duurzame visserij en aquacultuur te verzekeren, staat binnen de EU het Gemeenschappelijk Visserijbeleid (GVB) centraal als beleidsinstrument. Dit beleid streeft daarnaast ook naar de voorziening van voldoende, betaalbaar en gezond (aquatisch) voedsel voor de bevolking en een eerlijke levensstandaard voor de visserij- en aquacultuurgemeenschappen. Het GVB regelt het beheer van de Europese vissersvloot en streeft naar het behoud van de visbestanden. Hiervoor gebruikt het een ecosysteemgerichte benadering. Bij de besluitvorming worden (regionale) adviesraden betrokken met vertegenwoordigers uit zowel de visserijsector (60%) als uit andere belangengroepen. De op EU-niveau vastgestelde gemeenschappelijke regels van het GVB zijn van toepassing voor alle lidstaten.

Om overbevissing tegen te gaan, streeft de Europese Unie naar een duurzaam beheer van haar commerciële visbestanden. Het Europese visserijbeheer steunt daarbij op wetenschappelijke data die de EU-lidstaten verzamelen. Elk jaar in december onderhandelt de Raad van visserijministers over de totaal toegestane maximale vangsten voor het komende jaar en over de maximale hoeveelheden vis die door een specifieke visserijtak in een bepaald gebied en gedurende een bepaalde periode mogen worden gevangen. Hiervoor vertrekken de ministers van een voorstel van de Europese Commissie, dat is gebaseerd op wetenschappelijk advies van het Wetenschappelijk, Technisch en Economisch Comité voor de Visserij (Scientific, Technical and Economic Committee for Fisheries, STECF) en de Internationale Raad voor het Onderzoek van de Zee (International Council for the Exploration of the Sea, ICES). De vangstmogelijkheden worden vertaald in nationale quota, waarvan de onbenutte hoeveelheden in de loop van het jaar tussen lidstaten kunnen worden uitgewisseld (om zo tot een optimale benutting te komen).

Om de ambities rond het vermijden van overbevissing en het verduurzamen van de visserijpraktijken te ondersteunen en haalbaar te maken, heeft de Europese Unie enkele concrete doelstellingen in het GVB vastgehangen. Enkele daarvan plaatsen de Vlaamse visserijsector voor grote uitdagingen. In eerste instantie was er de doelstelling om de exploitatie van alle visbestanden tegen uiterlijk 2020 op het niveau van een 'maximaal duurzame opbrengst' te brengen. Daarnaast was er de introductie van de aanlandingsverplichting tegen uiterlijk 2019, om teruggooi van vis uit te bannen door meer selectieve vistechnieken te gebruiken. Deze doelstelling is echter zo complex dat het een hele uitdaging is om ze effectief te realiseren en in de praktijk om te zetten.

OPEENVOLGING VAN CRISSEN

Bovenop de ambitieuze doelstellingen van het GVB om een duurzaam visserijbeheer en gezonde visbestanden te realiseren, is de volledige Europese visserij- en aquacultuursector in de voorbije jaren door een opeenvolging van verschillende crisissen getroffen.

In eerste instantie was er de Brexit, waarbij de meerderheid van de Britse bevolking zich ervoor uitsprak om de Europese Unie te verlaten. Op 1 januari 2021 werd de Brexit voltrokken en werd het voor de Europese vissersvloot duidelijk wat de gevolgen waren: moeilijkheden met de toegang tot Britse territoriale wateren (enkel mogelijk met een vismachtiging vanuit het VK), een graduele daling (met 25% tussen 2021 en 2026) van de met de Britten gedeelde vangstquota in Britse wateren en praktische implicaties bij vissen in VK-wateren door de introductie van nieuwe Britse visserijwetgeving. Over de toegang tot de Britse wateren en de beschikbare vangstquota vanaf juli 2026 is er tot op heden nog geen zekerheid.

Naast de onzekerheid over de impact van Brexit in 2020 was er dat jaar ook onverwacht een significante verstoring van het sociaal en economisch weefsel: covid-19. Hoewel het aanbod van verse visproducten initieel stabiel bleef, daalde de vraag uiteindelijk door het wegvallen van bepaalde foodservices en door verstoorde afzetmarkten. Dat had een scherpe daling van de visprijzen tot gevolg. We konden dat jaar bijgevolg spreken van een crisis in het kwadraat (VIRA, 2020).

Amper bekomen van deze schokken kreeg de visserij- en aquacultuursector te maken met een scherpe stijging van de energieprijzen ten gevolge van de Russische inval in Oekraïne in 2022, hetgeen op zijn beurt o.a. de voedselprijzen de hoogte in deed gaan.

Dankzij de flexibele en snelle ingreep van de Europese instellingen en nationale administraties werden voor alle crisissituaties (financiële) steunmechanismen uitgewerkt. In de periode van de wegvallende vraag naar visserijproducten werd een door de overheid ondersteunde stillegging georganiseerd. Zo werd het aanbod tijdelijk afgeremd en werden tegelijk de prijzen ondersteund. Ook voor de gestegen kosten door de Oekraïne-crisis voorzag de overheid in ondersteuning.

Ondanks alle moeilijkheden blijven economische weerbaarheid van de sector en het belang voor voedselvoorziening, centraal onder de aandacht.

HET BELEIDSPAKKET VISSERIJ VAN 2023

Op 21 februari 2023 stelde de Europese Commissie haar 'beleidspakket visserij' voor. Deze aankondiging omvatte maar liefst vier mededelingen van de Commissie: een rapport over zowel de uitvoering van het GVB als over de toepassing van de Gemeenschappelijke Marktordening (GMO), het marien actieplan en een mededeling over de energietransitie in de visserij- en aquacultuursector. Wat het rapport over de uitvoering van het GVB betreft: de Europese Commissie was immers verplicht om tien jaar na de hervorming van het GVB in 2014 verslag uit te brengen over haar werking.

De voorgestelde acties in de mededelingen van de Commissie zijn er op gericht om de sector te helpen zich gradueel aan te passen aan de uitdagingen van de toekomst. Het doel is te komen tot o.a. het gebruik van milieuvriendelijkere energiebronnen, minder afhankelijk te zijn van fossiele brandstoffen en de impact van de sector op het mariene ecosysteem te verminderen (Europese Commissie, 2023). Daarmee wil de Commissie meteen ook bijdragen aan de volledige implementatie van het GVB, in coördinatie met de Europese lidstaten en stakeholders. Tegelijkertijd wordt aansluiting gezocht bij de doelstellingen van de Green Deal (klimaatneutraliteit tegen 2050) en de EU-Biodiversiteitsstrategie 2030 (effectieve bescherming van 30% van de mariene wateren). Voor de Vlaamse visserij is vooral het Marien Actieplan op dat vlak veelbesproken, gezien de druk op de bodemvisserij en het doel om deze tegen 2030 uit te faseren in alle mariene beschermde gebieden (Rederscentrale, informatieblad maart 2023).

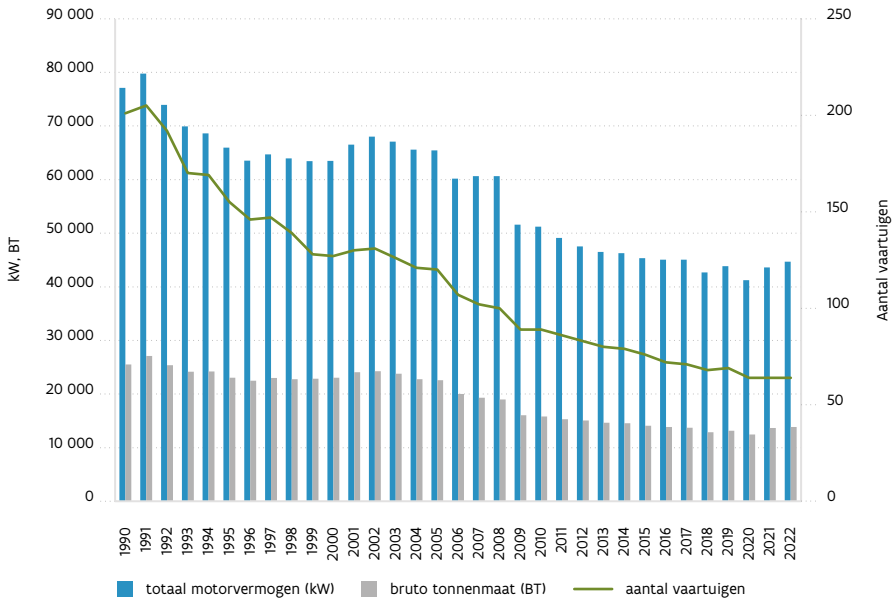
DE BELGISCHE VISSERIJ- EN AQUACULTUURSECTOR IN BEELD

Om de concrete impact van het GVB op de (ruime) commerciële Vlaamse visserij- en aquacultuursector te kunnen inschatten, is het essentieel om haar specifieke kenmerken in kaart te brengen.

De Belgische vissersvloot bestaat uit 64 actieve vaartuigen (2022) en is op te delen in twee segmenten met elk iets meer dan 30 vaartuigen:

- het klein vlootsegment (KVS), bestaande uit vaartuigen met een vermogen van max. 221 kW die minder dan 48 uur per reis op zee verblijven
- het groot vlootsegment (GVS), een groep vaartuigen met een vermogen van meer dan 221 kW. Bijna alle vaartuigen uit het GVS zijn uitgerust met de boomkor en hebben een vermogen van 662 kW of meer.

Figuur: Evolutie van de Belgische vissersvloot



Bron: Vissersvloot | Landbouw & Visserij (vlaanderen.be)

De boomkor geldt als de voornaamste vismethode van de Belgische vloot (ongeveer 78% van de aanvoer in 2022). In 2022 bedroeg de aanvoer van de Belgische vloot 16.932 ton met een aanvoerwaarde van 97,3 miljoen euro. Het aantal erkende werknemers in de zeevisserij bestaat uit ongeveer 386 personen (2022), met een gemiddelde leeftijd van 40,4 jaar. België beschikt niet over een professionele kleinschalige kustvisserij.

De Belgische visserij is een gemengde visserij en bevest dus meerdere bestanden tegelijk. De vloot is duidelijk gespecialiseerd in platvis. Tong en schol (of pladijs) nemen in 2022 respectievelijk 14,4% en 13,7% van het aangevoerde visvolume voor hun rekening. Inktvis en rog volgen met een aandeel van respectievelijk 13,3% en 8,9%.

In drie erkende visveilingen wordt verse vis verhandeld. De Vlaamse Visveiling, een privé-bedrijf, beheert de visveilingen van Zeebrugge en Oostende en stelt ongeveer 140 mensen tewerk. De Stedelijke Vismijn in Nieuwpoort is qua aanvoervolume verwaarloosbaar (3% t.o.v. totaal Belgische havens), maar wel van belang in het kader van de lokale economie en het kusttoerisme.

De Belgische visverwerkende industrie bestond in 2017 uit ongeveer 246 bedrijven (waarvan 65 met visverwerking als hoofdactiviteit), met in Vlaanderen concentraties rond de visveilingen in Oostende en Zeebrugge. De bedrijven met visverwerking als hoofdactiviteit bieden werkgelegenheid aan bijna 1.300 VTE en zijn goed voor een totale omzet van 662 miljoen euro. Slechts vijf bedrijven hadden 50 of meer werknemers. In 2018 werd in België 46.448 ton vis verwerkt. De visverwerkende industrie is voor een groot deel afhankelijk van geïmporteerde soorten (zalm, kabeljauw en forel) en minder van lokale aanvoer, vooral door de hoge vereisten op vlak van stabiliteit van de aanvoer, volume en kwaliteit.

De Belgische aquacultuursector is klein maar divers: de productie bedraagt jaarlijks ongeveer 200 ton bestemd voor humane consumptie, voornamelijk vis, met een waarde van ongeveer 1,3 miljoen euro. Het aantal kwekers ligt tussen de 40 à 50, waarvan het overgrote deel ambachtelijke forelproducenten uit Wallonië zijn. Een gedeelte van deze producenten kweekt ook forel voor niet-humane consumptie. De Vlaamse productiebedrijven maken grotendeels gebruik van moderne installaties (bv. Recirculating Aquaculture Systems, RAS) of zijn actief in de mariene aquacultuur en richten zich op diverse, hoogwaardige, soorten. De in Vlaanderen geproduceerde soorten zijn zoetwaterkabeljauw, forel, snoekbaars, gamba's, kaviaar (steuer), oesters en mosselen. De totale Belgische tewerkstelling in de aquacultuursector wordt op ongeveer 140 personen geschat (2022).

TAAK- EN BEVOEGDHEIDSVVERDELING IN BELGIË

Op nationaal niveau heeft Vlaanderen de exclusieve bevoegdheid over de zeevisserij in België (Bijzondere Wet van 8 augustus 1980 en decreet van 28 juni 2013 betreffende het landbouw- en visserijbeleid) in België. De beleidsvoorbereiding op Europees en Vlaams niveau gebeurt door de dienst Visserij van het Agentschap Landbouw en Zeevisserij. Deze dienst staat ook in voor de uitvoering van het Europese beleid op nationaal niveau, waaronder o.a. het ontwerpen van regelgeving (Compendium Kust en Zee, 2023).

Wetenschappelijke ondersteuning wordt geleverd door het Instituut voor Landbouw-, Visserij- en Voedingsonderzoek (ILVO). De Strategische Adviesraad voor Landbouw en Visserij (SALV) adviseert de Vlaamse Regering en het Vlaams Parlement over landbouw en visserij. Promotiecampagnes worden ondernomen door het Vlaams Centrum voor Agro- en Visserijmarketing (VLAM). De enige erkende producentenorganisatie en beroepsvereniging voor de reders ter zeevisserij is de Rederscentrale.

Wat de aquacultuur betreft, is dit in België een bevoegdheid van de gewesten. Zij werken samen in de opvolging van het aquacultuurbeleid op Europees niveau en staan in voor de opmaak van het nationaal meerjarenplan aquacultuur. Dat laatste vormt ook de basis voor de financiële ondersteuning van de aquacultuursector vanuit het Belgisch programma voor het Europees Fonds voor Maritieme Zaken, Visserij en Aquacultuur (EFMZVA, 2021-2027).

UITDAGINGEN VOOR DE VLAAMSE VISSERIJ- EN AQUACULTUURSECTOR

De Belgische visserijsector werd de afgelopen jaren geconfronteerd met verschillende uitdagingen.

De Brexit en de gezondheids crisis ten gevolge van covid-19 hebben de sector zwaar op de proef gesteld en zitten nog vers in het hoofd. Toch is de sector erin geslaagd het hoofd te bieden aan deze crisissen en veerkracht te tonen.

De storm is echter nog niet gaan liggen. Ten gevolge van de Brexit zal vanaf 2026 elk jaar opnieuw met het Verenigd Koninkrijk onderhandeld moeten worden over de vangstquota. Tegengestelde belangen aan de onderhandelingstafel zorgen voor harde onderhandelingen.

Verder merken de Belgische vissers nu al de gevolgen van de klimaatverandering. Ten gevolge van de migratie van bepaalde visbestanden kunnen de beschikbare quota onder druk komen te staan. Het klimaatvraagstuk en de zorg voor een beter milieu zijn actuele thema's die leven binnen de visserijsector en meer specifiek bij de boomkorvisserij. Enerzijds komen er ten gevolge van de Green Deal meer beschermde mariene gebieden. Anderzijds krijgt de visserijsector op zee steeds meer concurrentie van verschillende andere industriële sectoren, zoals de productie van hernieuwbare energie. Een grote uitdaging in de toekomst is om een evenwicht te vinden tussen deze verschillende spelers en belangen. De sector doet al heel wat inspanningen voor het milieu. De afgelopen jaren werd veel aandacht besteed aan het energieverbruik en de bodemimpact. Het zuiniger en duurzamer maken van de vloot is een belangrijke sleutel voor de toekomst van de sector. De afhankelijkheid van de energieprijzen blijft aanzienlijk. Daarom is het van vitaal belang dat er blijvend geïnvesteerd wordt in verdere innovaties, die zowel ten goede komen van het milieu als de economische leefbaarheid.

Met een toekomstgericht beleid, anticiperend op deze uitdagingen, kan de visserijsector ook deze uitdagingen het hoofd bieden.

UNIEKE PARTNERSCHAPPEN

Om de uitdagingen in de sector aan te pakken, is in eerste instantie een goede samenwerking en kennisuitwisseling tussen de voornaamste entiteiten betrokken bij de visserij- en aquacultuur nodig: beleid, onderzoek, sector en andere belanghebbenden.

Binnen de visserijsector wordt deze samenwerking concreet gemaakt door het convenant ter bevordering van een duurzame Vlaamse visserijsector. Het doel van deze samenwerking is bijdragen aan de uitvoering van de zeven hoofddoelen van het rapport Vistraject. Dit rapport was het resultaat van het eerste Convenant, dat reeds ondertekend werd in 2011. Ondertussen zijn alle partners (ILVO, Rederscentrale, Natuurpunt, de Vlaamse overheid en de minister bevoegd voor Zeevisserij) met het convenant 'Op koers naar duurzaamheid' (2021 – 2025) reeds aan hun derde editie toe (Departement Landbouw en Visserij, 2023).

Het Vistraject heeft tot doel om alle commerciële visbestanden binnen veilige grenzen te houden, en dit door middel van volgende zeven hoofddoelen:

- de impact van de vissersvloot op het ecosysteem minimaal houden;
- de natuur op zee beschermen;
- rederijen economisch rendabel houden;
- kleinschalige en kustvisserij vrijwaren;
- een sociaal verantwoorde visserij uitbouwen;
- nieuwe vissers aantrekken.

De organisatie van het Convenant bestaat uit een Task Force, een klankbordgroep en drie teams (Verbinden, Vernieuwen en Versterken). De Task Force bepaalt de inhoudelijke planning van de teams op basis van de Convenant-doelstellingen. De verschillende teams staan in voor de uitvoering van de doelstellingen aan de hand van de drie niveaus. De klankbordgroep bestaat uit alle belanghebbenden die meewerken aan de uitvoering van het Convenant en komt minstens eenmaal per jaar samen.

De Quotacommissie, die in principe maandelijks vergadert, is een specifieke commissie binnen de Rederscentrale die advies verleent aan het beleid en de bevoegde minister over het verdelen en herverdelen van visserijmogelijkheden (TAC en Quota). Vertegenwoordigers van het agentschap nemen deel als waarnemer, maar de quotacommissie wordt georganiseerd en geleid door de sector. Het advies wordt meegenomen in de beleidsbesluiten van de minister.

Ook binnen de aquacultuursector is er een actief samenwerkingsverband waarin beleid, onderzoek, sector en andere belanghebbenden actief samen komen om kennis uit te wisselen en beleidsgerichte adviezen te formuleren: het Vlaams Aquacultuur Platform (VAP). Het VAP krijgt sinds 2012 de nodige werkingsmiddelen om een forum op te zetten waarbij alle stakeholders samen komen om kennisdeling over aquacultuur in Vlaanderen te bevorderen (VAP, 2023). Onder de overkoepelende structuur van het VAP vinden we:

- de Strategische stuurgroep aquacultuur (SSAQ): deze kerngroep zorgt voor de algemene aansturing van het VAP, waaronder de organisatie van een jaarlijks symposium en het formuleren van beleidsgerichte adviezen;
- het (online) Infoloket www.aquacultuurvlaanderen.be: dit vervult de centrale rol als informatie- en adviescentrum;
- het (ruime) netwerk van het VAP: dit netwerk bestaat zowel uit een virtueel onderdeel (de website van het VAP) als uit fysieke samenkomsten zoals het jaarlijks Aquacultuursymposium.

PUBLIEKE PROMOTIECAMPAGNES & VISSERIJ VERDUURZAAMT

Een cruciaal element ter versterking van de lokale visserij- en aquacultuursector in de brede zin, inclusief de visverwerkende sector en afzetkanalen, is de promotie van lokale en duurzaam gevangen visproducten. De organisatie van publieke promotiecampagnes om het verbruik van vis, week- of schaaldieren gevangen door de Vlaamse vissers of aquacultuurproducenten te stimuleren, gebeurt door VLAM (VLAM, 2023). Via initiatieven als 'Lekker van bij ons' en de jaarlijkse verkiezing van de 'Vis van het jaar' worden consumenten geïnspireerd en gestimuleerd om lokaal geproduceerde producten te consumeren (zie ook verder in dit rapport). De strategie en doelstellingen van VLAM worden in overleg met de sectorgroep Visserij en aquacultuur, waar diverse vertegenwoordigers uit de sector in zetelen, bepaald.

De Belgische visserijsector zelf heeft de laatste jaren acties ondernomen om haar inspanningen inzake verduurzaming sterker in de kijker te zetten en de consument hierover te informeren, met name door de ontwikkeling van de 'Visserij Verduurzaamt-erkenning'. Deze erkenning is gebaseerd op een objectieve en wetenschappelijk onderbouwde tool die de verduurzaming van de visserijactiviteiten kan meten en zichtbaar maken. Sinds juni 2018 is de erkenning zichtbaar op de veilklok van Belgische veilingen en sinds kort vinden we dit ook terug bij de verkoop van vissen in afzetkanalen voor de eindconsument (Visserij Verduurzaamt, 2023).

FINANCIËLE STEUNMECHANISMEN IN VLAANDEREN

Zoals hierboven vermeld werd de visserijsector de afgelopen jaren geconfronteerd met verschillende, grote uitdagingen.

De Brexit heeft ongetwijfeld de grootste impact gehad op de Belgische sector. De kwalijke gevolgen voor de vloot zijn zoveel mogelijk gecounterd geweest door de Brexit Adjustment Reserve (BAR). De BAR-middelen zorgden ervoor dat verschillende projecten en maatregelen financieel werden gesteund om de impact van de brexit op onze vloot te verzachten.

Daarnaast was de covid-19 crisis een grote aderlating voor de sector. Ten gevolge van de gezondheidscrisis was de horeca gesloten. Dit zorgde voor een scherpe daling in de vraag naar visserijproducten, waardoor het verlieslatend was om uit te varen. Om dit te compenseren heeft de Vlaamse Regering het systeem van tijdelijke stillegging mogelijk gemaakt. Dit werd gefinancierd via het Financieringsinstrument voor de Vlaamse Visserij- en Aquacultuursector (FIVA). Dit zorgde ervoor dat er niet verlieslatend werd uitgevaren en tegelijkertijd garandeerde dit de continuïteit van aanvoer in de veilingen (en stabielere prijzen).

In 2023 werd het Vlaams wettelijk kader voor de uitvoering en het beheer van het Vlaamse luik van het Belgisch programma voor het Europees Fonds voor Maritieme Zaken, Visserij en Aquacultuur (EFMZVA) 2021-2027, goedgekeurd. De noodzakelijke bepalingen voor de toekenning van FIVA- en EFMZVA-steun zijn vastgesteld in een besluit van de Vlaamse Regering van 16 juni 2023 en bijhorend Ministerieel Besluit van 20 juni 2023.

Het EFMZVA-programma 2021-2027 wil duurzame visserij en instandhouding en herstel van aquatische biologische rijkdommen bevorderen, maar ook duurzame aquacultuuractiviteiten en verwerking en afzet van visserij- en aquacultuurproducten. Zo wordt bijgedragen tot de voedselzekerheid en wordt de kustgemeenschap bevorderd. Daarnaast zijn er opties ingewerkt om in crisissituaties, efficiënt en effectief de nodige maatregelen uit te rollen. De focus blijft liggen op veerkracht en, de uitdagingen van de afgelopen jaren in-dachtig, op verduurzaming en digitalisering in het programma. Duurzame en kwalitatieve lokale voeding is een belangrijke pijler in het programma. Dat garandeert een stabiele en continue voorziening van Belgische visserijproducten. Door het versterken van de lokale visserijketen wordt er bijgedragen aan de EFMZVA-prioriteit om voedselzekerheid te creëren in de Europese Unie.

Vanuit het Agentschap Landbouw en Zeevisserij worden infosessies over EFMZVA-steun georganiseerd voor de verschillende belanghebbenden in de visserij- en aquacultuursector. Deze zijn altijd terug te vinden op de website van het Agentschap Landbouw en Zeevisserij (<https://lvvlaanderen.be>).





VAN GREEN DEAL TOT VLAAMSE VOEDSELSTRATEGIE

De Europese Commissie sprak in 2019 de ambitie uit om van Europa tegen 2050 het eerste klimaatneutrale continent te maken. Een reeks aanpassingen van het beleid moeten ervoor zorgen dat we in 2030 netto 55% minder broeikasgassen uitstoten dan in 1990. De door de mens veroorzaakte wereldwijde opwarming van de aarde (en de gevolgen ervan voor mens, dier en natuur) nopen tot maatregelen om de klimaatimpact van het menselijke handelen te verminderen en een rechtvaardige transitie te maken naar een klimaatneutrale economie die de welvaart en het welzijn van de burgers op lange termijn garandeert.

De grote doelstellingen van de Green Deal zijn vastgelegd in de Europese Klimaatwet, die het Europees Parlement en de Europese Raad in 2021 aannamen. De wet moet ervoor zorgen dat alle EU-beleid bijdraagt aan dit doel en dat alle sectoren hun steentje bijdragen.

Een van de belangrijkste acties van de Green Deal heeft betrekking op voeding. Dat is niet zo gek, want ongeveer één derde van de broeikasgasemissies in de wereld is afkomstig van voedselsystemen. Circa 20% van het voedsel in de EU wordt verspild. Bovendien kampt meer dan 50% van de volwassenen met overgewicht. Met de 'Van Boer tot Bord'-strategie wil de EU een geïntegreerd antwoord bieden op de uitdagingen om het Europese voedselsysteem tegen 2030 toekomstbestendig te maken.

De EU wil niet alleen zorgen voor voldoende, betaalbaar en voedzaam voedsel, maar ook de shift naar gezonde en milieuvriendelijke voedingspatronen faciliteren. Dit willen ze doen door overconsumptie te verminderen, voedselverlies te voorkomen en via de eiwitstrategie te 'shiften' naar een meer plantaardig voedingspatroon. Acties gericht op de voedselomgeving, zoals de informatie op verpakkingen of het aanbod in overheids-catering, moeten deze ambitie ondersteunen. Er gaat ook aandacht naar een klimaatvriendelijke en ecologisch duurzame productie, met doelstellingen rond meststoffen, de verbetering van dierenwelzijn en voedselveiligheid. De 'Van Boer tot Bord'-strategie is afgestemd op de EU-biodiversiteitsstrategie - de twee versterken elkaar zelfs.

Voortbouwend op de inspanningen en ambities op internationaal, nationaal en lokaal vlak werkte de Vlaamse overheid aan een voedselstrategie. Omdat voedsel iedereen aangaat en de vele uitdagingen onderling verbonden zijn, is een dynamische systeemaanpak vereist. Hierbij wordt voedsel in een bredere context gekaderd en wordt de interactie tussen elementen, meegenomen. Dit kan enkel via samenwerking: een brede voedselcoalitie werd in het leven geroepen, met vertegenwoordigers van agrovoedingsketen, maatschappij, onderzoek en beleid.

Op 29 november 2022 stelde de Vlaamse minister van Landbouw en Voeding de Vlaamse voedselstrategie Go4Food, voor. De strategie geeft richting aan een veerkrachtiger en duurzamer voedselsysteem en werkt aan uitdagingen rond voedsel op vlak van gezondheid, leefmilieu en klimaat, maatschappelijke verbinding, innovatie en economische veerkracht. De strategie is opgebouwd rond vier pijlers: gezonde en duurzame voeding voor iedereen, voedselsysteem binnen ecologische grenzen, voluit voor een veerkrachtige voedsel economie en verbinding van boer tot burger. Daaronder vallen 19 doelstellingen. De vier pijlers zijn centraal met elkaar verbonden en worden via een systeemaanpak benaderd. De strategie krijgt vorm door engagementen van partners in de vorm van voedseldeals rond thema's als eerlijke prijzen, gezonde en duurzame voedselomgevingen en agro-ecologie.

Daarnaast werken Vlaamse partners uit de overheid, agrovoedingsketen en maatschappij ook nog op andere manieren rond voedsel samen. Denk maar aan de Vlaamse eiwitstrategie 2021-2030, het actieplan voedselverlies en biomassa 2021-2025, de werkagenda voedselketen binnen Vlaanderen Circulair, de onderzoeksagenda FIT4Food 2030 Policy Lab, enz.

Ook op het terrein lopen er binnen de agrovoedingsketen (van landbouw en visserij over voedingsindustrie tot catering, horeca en retail) heel wat projecten en ook burgers en middenveldorganisaties starten initiatieven op om te werken aan een beter voedselsysteem. Binnen de voedselstrategie is er een projectsubsidie verleend aan voedselveranderaars die werken rond uiteenlopende thema's, van lege brooddozen op school over ondernemerschap in duurzame voeding tot gedragen oplossingen voor voedselreststromen.

VISCONSUMPTIE EN DE KEUZE VAN DE VLAAMSE CONSUMENT

CORONA EN INFLATIE STUWEN DE VOEDINGS- EN HUISHOUBBESTEDINGEN DE HOOGTE IN

Na de atypische coronajaren werd de consument in 2022 geconfronteerd met een torenhoge inflatie, die in oktober haar hoogtepunt bereikte (12,3%). De voedingsinflatie die gestegen was boven de 14% en hiermee de algemene inflatie oversteeg, stagneerde in december. De totale voedings- en huishoudbestedingen in Vlaanderen stegen in 2022 met 1,8% naar 17,1 miljard euro en liggen 15% hoger dan voor corona (2019). De bestedingsgroei van 1,8% in 2022 is het gevolg van een volumedaling van 4% en een stijging van de gemiddelde prijs van 6%. Deze stijging van de gemiddelde prijs is op zijn beurt het gevolg van een inflatie van 8,4% en een downtrading van 2,4%.

De volumes staan dus onder druk en de Vlaming probeert de hoge inflatie te compenseren door op zoek te gaan naar goedkopere alternatieven en/of kanalen (downtrading). Hard discounters¹ en private labels profiteren hiervan. Het zijn, in tegenstelling tot wat men zou verwachten, vooral kopers uit de hogere sociale klasse die in 2022 hun voedingsbestedingen terugschroefden (-3,7%). Zij gaan ten opzichte van het voorgaande jaar opnieuw vaker op restaurant maar letten in de winkel op hun centen. De lagere middenklasse hield zijn voedingsbestedingen op peil en de lagere sociale klasse verhoogde zijn voedingsbestedingen zelfs met 3,5%. Door de coronacrisis (meer thuisverbruik) en de hoge inflatie liggen de voedings- en huishoudbestedingen nu 12,8% hoger dan in 2019.

¹ Het marktonderzoeksbureau GfK België verzamelt inzichten over het aankoopgedrag van de Belgische consument via een representatief panel van 6 000 gezinnen die via een scanningapparaat gegevens doorgeven over welke producten zij aankopen, hoeveel zij er aan besteden en waar zij deze producten kopen. Hierdoor ontstaat een continue meting van het thuisverbruik van de gezinnen.

Voor het buitenshuisverbruik wordt de VLAM/iVox-consumptietracker als bron gebruikt. Deze consumptietracker brengt het consumptiegedrag van 7 300 Belgen zowel thuis als buitenshuis in kaart.

Qua distributie gebruikt GfK een nieuwe indeling waarbij oa AD Delhaize bij DIS 1 gerekend wordt in plaats van bij de buurtsupermarkten. Hieronder de nieuwe definitie voor de distributiekanelen:

- DIS 1: AH, CARREFOUR HYPER//MARKET/ALMA, COLRUYT laagste prijs, CORA, DELHAIZE AD/DE LEEUW, INTERMARCHÉ, JUMBO EN MATCH
- HARD DISCOUNT: ALDI EN LIDL
- BUURTSUPERMARKT: ALVO, CARREFOUR EXPRESS/CONTACT, CASH FRESH, DELHAIZE CITY/PROXY, LOUIS DELHAIZE, OKAY, PROFIT, ROB, SMATCH, SPAR, SUPRA ...

HOGE VISPRIJZEN DRUKKEN OP DE VISAANKOPEN VOOR THUISVERBRUIK

De vraag naar vis is 'prijselastisch', wat betekent dat de vraag relatief sterker daalt dan de prijsverhoging. De gemiddelde prijs van de totale categorie 'vis, week- en schaaldieren' in Vlaanderen steeg in 2022 met 5,6% waardoor het gekochte volume per capita daalde met 10,1%. De totale bestedingen per capita van vis, week- en schaaldieren daalde met 5%. Ten opzichte van 2019 was er nog een meeromzet van 4,6% maar het verkochte volume staat onder druk (-7% tov 2019). Gerookte vis leed vorig jaar de grootste volumeverliezen met 18%, gevolgd door verse vis (-13%). Verse week- en schaaldieren (-5%) vielen minder sterk terug dan gemiddeld.

In 2022 kocht de Vlaming 8,44 kg vis, week- en schaaldieren (vers, diepgevroren en verwerkt-inclusief vissalade en visconserven) voor een waarde van 122,59 euro. Ruim de helft hiervan wordt als vers gekocht. De Brusselaar is de grootste viseter en koopt 0,5 kg vis, week- en schaaldieren meer dan de Vlaming en 0,6 kg meer dan de Waal. De Waal eet relatief meer visconserven dan de Vlaming, die eerder kiest voor verse vis.

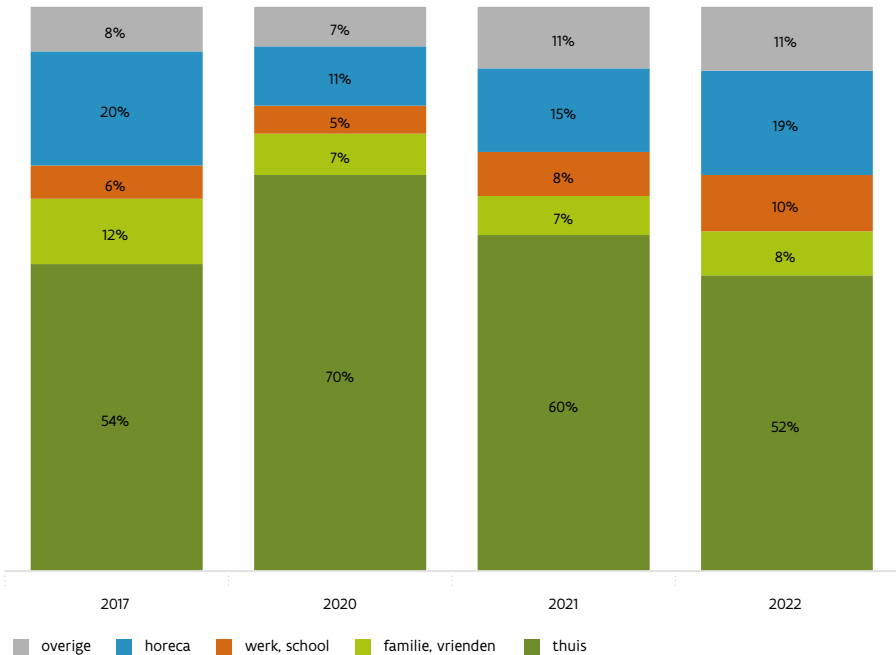
VLAMING BLIJFT EEN VLEESETER

De dagpenetratie voor de totale vleescategorie (incl. gevogelte, wild, vleeswaren en vleessnacks) steeg in 2022 licht (van 80% naar 81%). Voor de totale viscategorie (incl. gerookte vis, vis in bokaal, enz.) noteerden we in 2022 een daling (van 17% naar 15%). Ook het percentage Belgen dat op een gemiddelde dag in 2022 volledig vegetarisch at (geen vlees of vis die dag) daalde lichtjes van 15% naar 14%.

VERSCHUIVING THUISVERBRUIK VIS NAAR BUITENSHUISVERBRUIK

Zoals bij de totale consumptie zien we ook bij het visverbruik in 2022 weer een verschuiving van thuisverbruik naar buitenshuisverbruik. 52% van de keren dat we vorig jaar vis, week- of schaaldieren aten, was dit thuis. Dit is een stuk lager dan in de coronajaren 2020 en 2021 (respectievelijk 70% en 60%) en zelfs iets lager dan in 2017 (toen 54%). Het buitenshuisverbruik van vis, week- en schaaldieren is dus heel aanzienlijk. 19% van de keren dat we deze visproducten eten doen we dat op restaurant (horeca), 10% van de keren op het werk/school, 8% bij familie/vrienden en 11% van de keren gebeurt op andere plaatsen (onder meer feestzalen, events en festivals). Zalm eten we vooral thuis. Kabeljauw en mosselen eten we relatief meer buitenshuis. Bij de verwerkte vis is de viskroket een typisch buitenshuisproduct.

Figuur: Consumptieplaatsen vis, week- en schaaldieren (in % van aantal eetmomenten)



Bron: iVox /VLAM consumptietracker

VLAMING GROTE MOSSELETER

De Vlaming is verzot op mosselen. De thuisconsumptie van mosselen bedraagt in Vlaanderen 1,4 kg per kop. Voeg daarbij 40% dat buitenshuis gegeten wordt en de totale mosselconsumptie komt uit op 2,5 kg per capita. Hiermee is Vlaanderen koploper in België en kan het zich meten met de Zuiderse Europese landen.

De gepelde grijze garnalen (43,5 euro/kg) waren fors duurder in 2022 (+15%) en verloren wat kopers in Vlaanderen. De ongepelde grijze garnalen daarentegen stegen slechts 6% in prijs en behielden hun kopers.

In totaal kocht de Vlaming gemiddeld 1,97 kg verse week- en schaaldieren. Ruim driekwart van de Vlaamse gezinnen koopt verse week- en schaaldieren en doet dat gemiddeld 7 keer per jaar.

KABELJAUW EN ZALM NEMEN RUIM DE HELFT VAN DE VISVERKOOP VOOR HUN REKENING

De twee klassiekers, zalm en kabeljauw, zijn samen goed voor meer de helft van de verkoop van verse vis in Vlaanderen. Zalm zet zijn opmars verder en neemt reeds 30% van de verkoop van verse vis voor zijn rekening. Alle Noordzeevissen samen zonder kabeljauw zijn goed voor 34% van de verkoop en de andere vissoorten nemen de resterende 15% in.

DIS 1 MARKTLEIDER OP DE TOTALE VISMARKT IN BELGIË

DIS 1 is met 50% marktaandeel afgetekend marktleider op de totale markt van vis, week- en schaaldieren in België. Hard discount is het tweede belangrijkste kanaal met 24% marktaandeel. De visspecialzaak heeft een stabiel aandeel van 10% en de buurtsupermarkt schommelt rond de 8% marktaandeel. De openbare markt is goed voor 4% van de vismarkt. E-commerce is groeiend ook voor vis maar blijft klein met 1% marktaandeel.

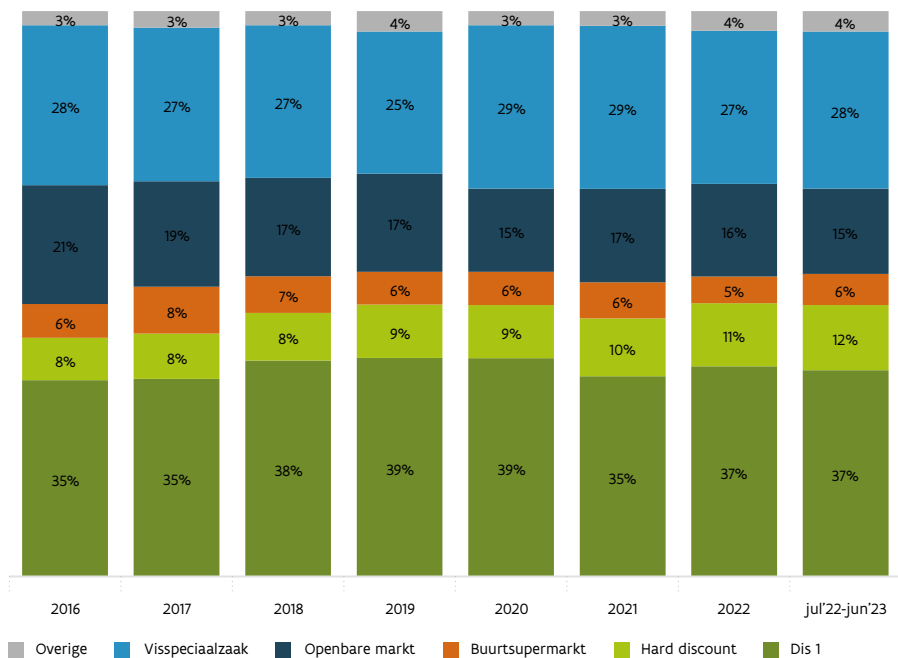
VISSPECIALIST BELANGRIJK VOOR NOORDZEEVIS IN VLAANDEREN

In Vlaanderen is de speciaalzaak en de openbare markt voor verse vis en voor Noordzeevis relatief belangrijker dan in de rest van het land. Voor verse Noordzeevis² heeft de visspecialzaak hier een marktaandeel van 28% en de openbare markt een aandeel van 15%. De speciaalzaak en de openbare markt zijn dus samen goed voor 43% van de verkoop van verse Noordzeevis in Vlaanderen en zijn daarmee belangrijker dan DIS 1 (37%). De hard discount (12%) en de buurtsupermarkt (6%) zijn kleinere spelers voor Noordzeevis.

² Noordzeevissen (exclusief kabeljauw) : hieronder vallen de volgende vissoorten opgemeten door GfK namelijk griet, haring, heilbot, hondshaai, koolvis/pollack, leng, lotte-zeeduivel, maatjes, makreel, poon, rog, roodbaars-zebrasem, schar, schelvis, schol, sprot, tarbot, tong, tongschar, wijting, zeebaars, zeebaarbeel en zeewolf.

In de viskalender geeft VLAM per maand mee welke vis voldoende in aanbod is.

Figuur: Aandeel distributiekanalen verse Noordzeevis in Vlaanderen (% op basis van volume)



Bron: CPS GfK Belgium en bewerkingen VLAM





INNOVATIE: PUZZELSTUKKEN VOOR DE TOEKOMST VALLEN STILAAAN INEEN

Hilde Crevits: 'In feite mag je onze kleine Belgische visserijsector bekijken als één groot levend lab, waar de verduurzamingen organisch en iteratief tot stand komen. De transitie steunt hier op goodwill en gedeelde stielkennis in de sector, gewaardeerde want vraaggedreven innovaties in de wetenschap, positieve sturing vanuit ngo's en actief stimulerend lokaal beleid. Europa mag – moet – zien wat hier wordt gerealiseerd. Wij kunnen inspiratie leveren voor alternatieve beleidskeuzes.'

SAMEN KENNIS OPBOUWEN EN DELEN WERKT

Wetenschappelijk onderzoek naar verduurzaming van de visserijsector staat in België voornamelijk in het teken van bekende, hardnekkige uitdagingen zoals bodemberoering, brandstofverbruik, teruggooi of de algemenere vraag naar een kennisgedreven duurzaamheidstransitie.

De jongste jaren zijn er grote stappen gezet richting een bredere, slimmere, meer diverse visserijsector. Hiervoor werden digitale tools, biotechnologische methodes, nieuwe visserij- en aquacultuurtechnieken en grondige biologische verkenningen van nieuwe species ingezet. Zo komen we tot een visserijsector die de uitdagingen in de ogen kijkt, de toekomst omarmt, veerkrachtig bij de tijd blijft.

'Het is vooral het op vertrouwen gericht stakeholdersoverleg dat de deur opende naar acceptatie en enthousiast gebruik van de innovatieve tools', zeggen de betrokken partners.

ENKELE VOORBEELDEN

Data delen via VISTools: uniek in de wereld

Real time en automatisch stromen data van het vaartuig (met betrekking tot locatie, snelheid, brandstofverbruik, trekkrachten, vangsten, vismaten en -soorten) naar de cloud. Van daaruit stroomt het verder door (en terug) naar het schippersdashboard, de reder, de wetenschapper, maar dan gecombineerd met extra relevante datasets en omgezet in bruikbare actiegerichte informatie. Eind 2023 zijn 38 uitgerust met dit systeem.

VISTools startte 6 jaar geleden als een idee van Pedro, visser op het vissersvaartuig Z 483 Jasmine. Hij slaagde erin alle instrumenten die data produceerden te koppelen aan zijn laptop. 'Mijn kabelverbindingen leken op een bord spaghetti!' De bal ging verder aan het rollen via de inbreng van ILVO: er kwam software om de verwerkte output relevant en overzichtelijk te maken.

Voor de visserijsector, de wetenschap, het beleid en het milieu is de ontwikkeling van dit digitaal systeem gesteund op datasharing-agreements, een win-win. De schipper ziet hoe hij zuiniger kan varen, in de nabije toekomst krijgt hij ook zicht op de locatie van gevoelige, te vermijden visgronden en (omgekeerd) op de plekken met interessante visconcentraties. Voor de wetenschapper kunnen de gedetailleerde reeksen actuele vangstdata het inschattingssysteem van de vispopulaties wijzigen, die de basis vormen voor de jaarlijkse toekenning van visquota.

Hans Polet (ILVO hoofd marien onderzoek): 'Deze real time data-mining heeft het potentieel om meetbare optimalisaties in de visserij en beter beschermde kwetsbare zeebodems te realiseren. En breder, een realistische ecosysteembenadering op het terrein'.

Vangstvoorspellingssoftware in zicht

Deze app gebruikt de meest actuele visserijdata van de schepen én andere data over aanwezigheid en migratie van vis. Een dubbele meerwaarde wordt verwacht: de visser vindt efficiënter zijn doelsoorten met commerciële waarde. Het mariene ecosysteem lijdt minder schade doordat gevoelige zones uit de adviezen worden gefilterd. De software kan immers vertellen waar de kleine, te mijden vis zit en waar eventueel beschermde of bedreigde soorten (ook te mijden) zich bevinden.

In de nabije toekomst vormen camera's met AI-soortherkenningssoftware aan boord, het sluitstuk voor een app die de aanwezigheid en de migratie van vis geografisch toont. De visser zal efficiënter zijn doelsoorten met commerciële waarde vinden. Het mariene ecosysteem profiteert doordat zones met bijvoorbeeld een gedetecteerde aanwezigheid van een beschermde of bedreigde soort, uit de real time adviezen worden gefilterd. Deze AI-soortherkenningssoftware wordt momenteel operationeel getraind in de visveiling.

Ook biomassa met eDNA bepaalbaar

Dieren laten hun DNA (schubben, vloeistoffen, voortplantingscellen,...) achter in de waterkolom. Voor tong en schol, belangrijke soorten voor België, zijn ILVO-onderzoekers erin geslaagd om aan de hand van de eDNA-concentratie in een waterstaal, ook de biomassa van de lokale platvispopulatie te berekenen. Deze techniek zal snel van nut zijn in de zuidelijke Keltische zee, waar de Belgen visgronden hebben. De tongbestanden zijn in die zone onvoldoende gedocumenteerd via de klassieke monitoringsmethode, waardoor de EU uit voorzorg een laag vangstquotum instelt. De eDNA-analyses kunnen alsnog een scherpe biomassa-foto van de aanwezige tong, opleveren.

ECOSYSTEEMBENADERING VAN HET VISSERIJBEHEER

De volgehouden verduurzamingsprocessen binnen het reeds eerder beschreven 'Convenant' beginnen te evolueren naar een geïntegreerde ecosysteembenadering van het visserijbeheer. Bouwstenen zijn de wetenschappelijke datacollectie, de business tools voor reder en schipper die daar uit putten, de snelle quota-adviezen, de ecosysteemdata die volgen uit de camera's aan boord, en de goede samenwerking in het visserijgebeuren. Meer en meer is er sprake van een moderne vorm van visserijbeheer, waarin wetenschapper en visser een directere rol spelen. De Belgische vloot is met z'n kleine omvang, z'n brede waaier aan visgronden en zijn (wereldwijd) unieke geavanceerde datacollectie een ideaal 'living lab' om nieuwe vormen van beheer uit te testen. De Belgische vloot is ideaal voor een pilootproject om een meer inclusieve, positieve en op echte verandering gestoeld beheer uit te testen. Voor onze kust wordt het steeds drukker: windmolenparken, mariene beschermde gebieden, zonnepanelen op zee... en kustvisserij. ILVO en VLIZ (Vlaams Instituut voor de Zee) maken met alle betrokken partijen, een kwalitatieve analyse van mogelijke verdienmodellen en een toekomstvisie. De bedoeling is om een jaardekende seizoenskalender van seizoensvis op te stellen en de gepaste vissersvaartuigen en visserijmethodes te kiezen om die soorten, in het gepaste seizoen, op een efficiënte en duurzame manier te gaan vangen zodat we lekkere, dagverse en lokale vis kunnen aanbieden. Een meerwaarde is het betrekken van chefs die van de vis iets speciaal moeten maken. Dit alles is een toegevoegde waarde voor de kustbewoner en de toerist.

Schelpdierweek van onderzoek naar business

Ettelijke wetenschappelijke experimenten en mariene proefinstallaties resulteerden in de afgelopen jaren in solide kennis rond de best mogelijke technische en economische aanpak van lokale mosselweek. 'We hebben een mosselweekstelsel ontwikkeld dat maar liefst 6 jaren in open zee de woeste zeecondities doorstond, zonder breuk van de lijn of verlies van boeien. De mosselen groeien zeer goed in onze voedselrijke Noordzee, met vleeswaardes boven de 40%, terwijl Zeeuwse mosselen op 25-30% zitten', zegt aquacultuur-expert Daan Delbare (ILVO).

Met deze knowhow startte Colruyt Group in het Westdiep met een commerciële zeeboerderij. De eerste geoogste partij van 12 ton Belgische mosselen was in drie weken tijd uitverkocht.

Garnalen, zeeekat, algen... ketens met potentieel?

Onderzoek naar de mogelijkheden van nieuwe vormen en soorten van aquacultuur, wekt interesse op bij een brede waaier aan stakeholders. Overwegingen rond multigebruik, co-gebruik of co-existentie spelen daar een rol in de haalbaarheid.

Een veelbelovend resultaat duikt op in een studieproject over (combineerbare) passieve visserij, een selectieve techniek met weinig bijvangst waarbij zeedieren worden gelokt naar (en gevangen in) potten op de bodem van de zee. Tijdens pogingen om de loktechnieken te verbeteren met licht, geluid en geur rond de vangkooien ontdekten de onderzoekers het gunstig effect van fluorescerend garen. Daarmee vang je tot 10 keer meer zeeekat (inktvis).

Een heuse aquacultuurprimeur betreft de grijze garnaal: het dier kan voortaan duurzaam en succesvol in gevangenschap gekweekt worden. Temperatuur, huisvesting, voer, dichtheid, pompsysteem, alle groei- en reproductiefasen zijn onder controle en geprotocolleerd. Het duurt minder dan een jaar van zaad tot een volwassen garnaal. Zeven centimeter meten ze dan. Dat is meer dan de grootste gevangen garnalen van vandaag, en dus misschien een interessante niche in de toprestaurants: verse, rauwe, grote, Belgische garnalen, van aquarium naar bord.

Sinds 2022 benoemt Vlaanderen de maand mei tot algenmaand, om de aandacht te vestigen op dit nieuw aquatisch voedingsingrediënt. ILVO trekt samen met internationale partners mee aan de kar. Er zijn ondertussen unieke, wetenschappelijk gevalideerde smaakprofielen voor microalgen en wieren opgesteld. Die zijn erg nuttig voor creatieve chefs. Zeewieren en microalgen hebben veel potentieel als eiwitrijke voedingsbron, omdat ze alle essentiële aminozuren bevatten en ook gezonde omega 3-vetzuren, vitaminen, mineralen en antioxidanten. Vlaanderen legt de focus op circulaire kweek, waarbij rest- of nevenstromen uit de agrovoedingsindustrie gebruikt worden als grondstof.





KERNCIJFERS³

ACTIVITEIT VAN DE VISSERSVLOOT (VERSIE 24/10/2023)

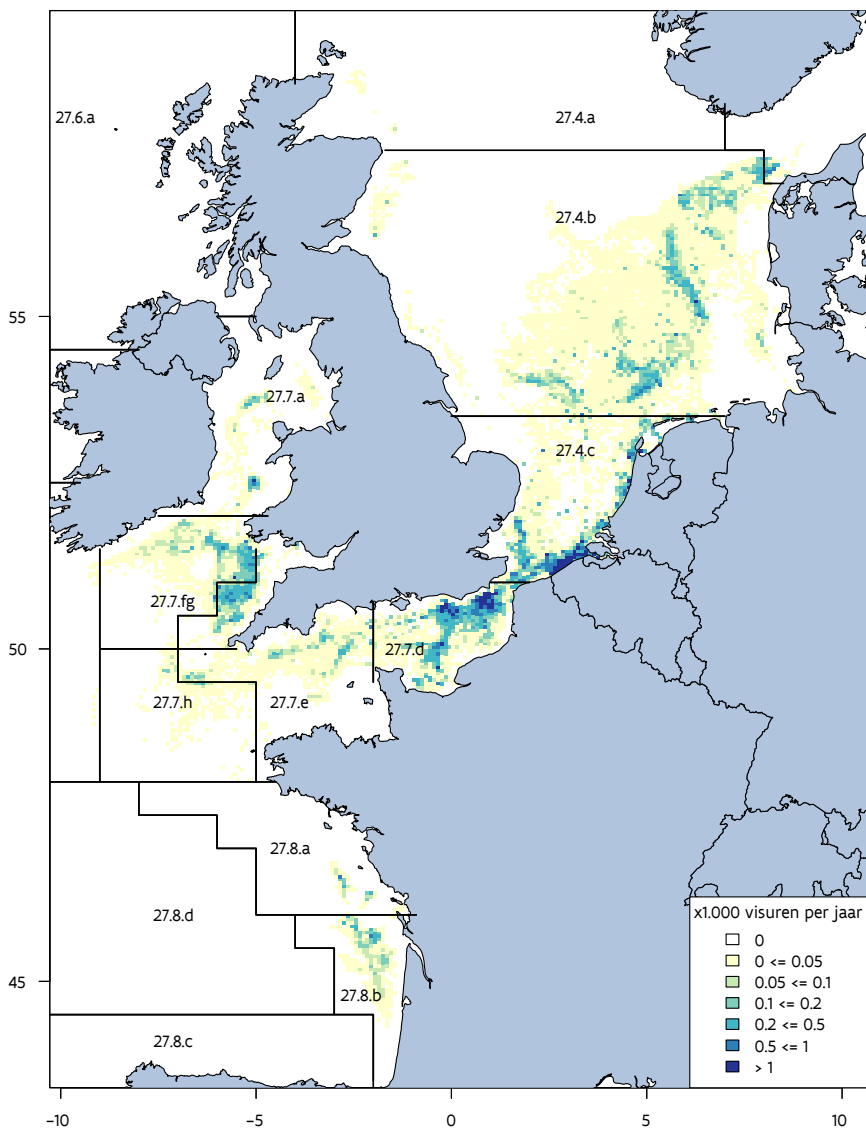
Met een kustlijn van 67 km beslaat het Belgisch deel van de Noordzee ongeveer 3.454 km², een half procent van de oppervlakte van de Noordzee. 1.430 km² behoort tot de territoriale zee (de twaalfmijlszone). De afbakeningen van de territoriale zee en de Exclusief Economische Zone (waarvan de grenzen samenvallen met het Belgisch Continentaal Plat) zijn met de buurlanden vastgelegd bij onderling verdrag en bevestigd door Belgische wetten. In het Belgische deel van de Noordzee vissen Belgische vaartuigen, maar ook vaartuigen uit Nederland.

De Belgische vissersvloot is erg actief in heel wat EU-wateren, zoals de Noordzee, de westelijke wateren en de Golf van Biskaje. De vloot heeft toegang tot de kustwateren van Nederland en in bepaalde stroken met historische rechten in de zone van zes tot twaalf mijl van het Verenigd Koninkrijk, Ierland, Denemarken en Frankrijk.

Het Oostelijke Kanaal (7.d) is in 2022 de belangrijkste visgrond voor de Belgische visserij met een aandeel van 28% van de aanvoer in binnen- en buitenlandse havens. Daarna volgen de Centrale Noordzee (4.b) (18%), Zuidoost-Ierland (7.g) (15%), de Zuidelijke Noordzee (4.c) (13%), de Ierse Zee (7.a) (8%), het Bristol-Kanaal (7.f) (8%) en het Westelijke Kanaal (7.e) (7%). In de andere gebieden werd er in totaal minder dan 1.000 ton opgevist.

³ Op de cijferwebsite Visserij | Landbouw & Visserij (vlaanderen.be) vindt u steeds up-to-date informatie over deze indicatoren, maar ook over visquota, jaarlijkse gemiddelde visprijzen, consumptie van visproducten, rentabiliteit van de Belgische vissersvloot, aanvoerwaarde van vis, arbeidsongevallen in de visserij, erkende zeevissers, vissersvloot, maandelijkse gemiddelde visprijzen, bevoorradingsbalans visserijproducten. U vindt er ook de meest recente publicaties rond visserij.

Kaart: Activiteit van de Belgische visserijvloot in de ICES-gebieden, 2020-2022



Bron: ILVO op basis van Departement Landbouw en Visserij

AANVOER VAN VIS

De totale aanvoer van de commerciële Belgische zeevisserij bedraagt in 2022 16.932 ton. Dit is een toename van 1,5% in vergelijking met het jaar voordien.

In 2022 bedraagt de totale aanvoer van de commerciële Belgische zeevisserij 16.932 ton. Dat is 1,5% meer dan in 2021 en de eerste stijging sinds 2016. De dalende trend in de periode 2016-2021 hangt enerzijds samen met het beschikbare quotum. Anderzijds was 2020 een verstoord handelsjaar door de covid 19-crisis: een deel van de daling valt namelijk te verklaren door de stilligvergoeding die in dit kader voor de visserijsector werd uitgewerkt.

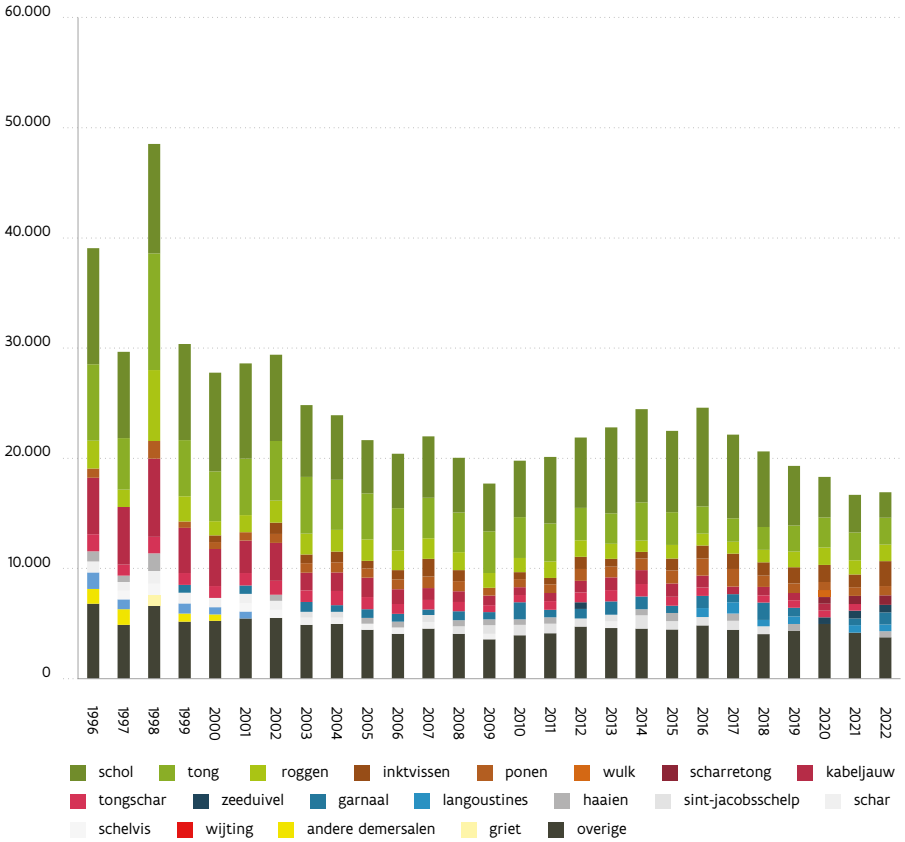
Binnenlandse havens nemen ruim 79% van de aanvoer van de Belgische vissersvloot in. Zeebrugge is nummer één met een marktaandeel van 51% en een aanvoer van 6.789 ton. Oostende klokt af op 47% en 6.273 ton. Nieuwpoort is een kleinere speler met 343 ton.

Buitenlandse havens vertegenwoordigen bijna 21% (zo'n 3500 ton) van de aanvoer van de Belgische vissersvloot. De Nederlandse havens blijven de belangrijkste buitenlandse havens met een aandeel van 57% van de totale aanvoer in buitenlandse havens. De aanvoer in Denemarken viel met bijna een derde terug, maar staat nog steeds in voor 33% van de aanvoer in buitenlandse havens. Het aandeel van de Spaanse havens steeg tot 10%. Opvallend is de daling van de aanvoer in Franse havens met meer dan 97% tot slechts 7 ton. Hiermee bedraagt het aandeel van de Franse havens nog slechts 0,2% van de vreemde havens.

De Belgische visserij is een gemengde visserij en bevest dus meerdere bestanden tegelijk. De vloot is duidelijk gespecialiseerd in platvis. Tong (2.444 ton) en schol of pladijs (2.314 ton) nemen in 2022 respectievelijk 14,4% en 13,7% van het aangevoerde visvolume voor hun rekening. Inktvis en rog volgen met een aandeel van respectievelijk 13,3% en 8,9%. In de top tien staan voorts garnalen, ponen, scharretong, zeeduivel, langoustines en haaien. Haaien zien we voor het eerst in de top-10 verschijnen, waarbij er voornamelijk honds-haai en kathaai wordt gevangen.

Bij de twee belangrijkste vissoorten ging schol er tegenover 2021 in absolute cijfers met 32% op achteruit, terwijl tong een daling van 3% kende. Bij schol is er al een sterk dalende trend sinds 2016, hoewel het bestand gunstig evolueert. De aanvoer van inktvis (+98%) en garnaal (+83%) verdubbelden bijna. Tongschar verdween in 2022 uit de top tien.

Figuur: Aanvoerhoeveelheid vis per jaar



Bron: Visserijcijfers: www.vlaanderen.be/visserijcijfers

